

3. Kaminsky G., Reinhart C. The Twin Crises: The Causes of Banking and Balance-of-Payment Problems // American Economic Review. – 1999. – Vol. 89 (June). – pp. 473-500.
4. Stiglitz J. Capital Market Liberalization, Economic Growth and Instability // World Development. – 2000. – N28:6. – pp. 1075-1086.
5. International Monetary Fund. Managing Capital Inflows: What Tools to Use? Prepared by Jonathan D. Ostry, Atish R. Ghosh, Karl Habermeier, Luc Laeven, Marcos Chamon, Mahvash S. Qureshi, and Annamaria Kokenyne. - April 5, 2011. – P. 23.
6. www.bank.gov.ua

УДК: 657.372.3:658.27

Стрибуль О.В.,
ст. викладач кафедри обліку і аудиту,
Академія муніципального управління, м. Київ

РОЛЬ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В ІНВЕСТИЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ

В статті розглянуто роль амортизації в інвестиційному процесі і запропоновано механізм накопичення амортизаційних відрахувань на окремому депозитному рахунку та використання цих коштів при відтворенні основних засобів.

В статье рассмотрено роль амортизации в инвестиционном процессе и предложено механизм накопления амортизационных отчислений на отдельном депозитном счёте, а также использование этих средств при воспроизведении основных средств.

In the article it is examined the role of amortization in the investment process and it is proposed the mechanism of the accumulation of depreciation allowances on the separate calculation, and also the use of these means during the reproduction of basic means.

Постановка проблеми. Амортизація являє собою надзвичайно складне економічне явище. Вона з'єднує риси витрат виробництва і джерел фінансування інвестицій підприємства. Лише продумана амортизаційна політика забезпечує надходження достатніх коштів для постійного оновлення основних засобів, а відсутність її веде до його старіння і “проїдання”, що і відбувається сьогодні в Україні. В останні роки фактично припинився процес нагромадження і оновлення основних засобів. Інвестиційний запас, створений у 80 – ті роки, повністю вичерпався, внаслідок чого понад 60% діючих засобів виробництва знаходиться за межами нормативного терміну експлуатації.

Аналіз останніх досліджень. Роль амортизації у відтворювальному процесі досліджували багато вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як Бернстайн Л., Голов С., Ентоні Р., Житний П., Кірейцев Г., Рис. Дж., Хендриксен Е., Чумаченко М. Серед науковців на сучасному етапі ведеться багато дискусій з приводу цих питань, але до цього часу одностайної думки не досягнуто.

Метою статті є теоретичне дослідження проблем та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення амортизаційної політики та посилення її ролі в інвестиційному процесі відтворення основних засобів.

Виклад основного матеріалу. Відновлення нормального інвестиційного процесу є одним з головних завдань стабілізації економіки на основі здійснення в ній структурних зрушень.

Немаловажне значення для характеристики амортизаційних відрахувань в відтворенні має амортизація питомої ваги амортизації в собівартості продукції. Проте це питання порівняно мало досліджено в економічній літературі. Внаслідок цього при оцінці амортизації як фактору відтворення основного капіталу нерідко висловлюються протилежні точки зору. Так, одні економісти вважають, що частка амортизації в собівартості має тенденцію до зростання, інші вважають, що навпаки, - до зниження [4, с.7].

Слід відзначити, що в 2009 р. в собівартості промислової продукції країни амортизація складала низьку питому вагу – 4,6%, причому цей показник постійно зменшується. В окремих галузях промисловості частина амортизації у витратах на виробництво була на тому ж рівні, і лише в добувній промисловості склала 10,5% [2, с.114]. Питома вага амортизації в структурі продукції в різних галузях народного господарства залежить від багатьох причин. По – перше, вона залежить від галузі виробництва, від виду продукції, від характеру технологічних процесів. По – друге, питома вага амортизації у собівартості залежить від технічного рівня підприємства, від використання основних засобів.

Потреби в інвестиціях у виробничу сферу досить значні. Тому важливо забезпечити мобілізацію всіх можливих інвестиційних ресурсів. Встановлено, що найпоширенішими є повне самофінансування, кредитне фінансування, лізинг та змішане фінансування.

Класичною формою самофінансування є власні кошти у вигляді прибутку та амортизації. В США на багатьох підприємствах амортизаційні відрахування становлять 60 – 70 % всього обсягу капітальних вкладень. На думку французьких економістів головною причиною економічної кризи 1974 – 1975 років в їхній країні стала недостатність амортизаційних відрахувань. У країнах з розвинутою ринковою економікою рівень самофінансування досягає 60 % і більше.

У більшості підприємств власні кошти у вигляді прибутку у даний час повністю відсутні. Амортизація на даному етапі є основним і мабуть єдиним джерелом інвестування у відтворення основних засобів.

Амортизаційні відрахування є одним з важливих моментів відтворення основних засобів, відображають рух їх вартості та оборот капітальних витрат. Вартість основних засобів знаходиться в неперервному кругообігу. Амортизаційні відрахування не застигають у

вигляді резервного грошового фонду, а в складі капітальних вкладень використовуються на оновлення технічної бази виробництва.

Амортизаційні відрахування включаються у собівартість виробленої продукції і після її реалізації повинні акумулюватися в фонді, який призначений відшкодувати вартість зносу засобів праці. На жаль, у даний час поняття „амортизаційний фонд” на підприємствах відсутнє, а суми реалізації, отримані в загальній сумі виторгу від реалізації, можуть бути використані з будь – якою метою, оскільки облік їх витрат здійснюється позаситемно. К. Маркс зазначав, що цей фонд “...становить елемент резервного грошового фонду, який служить для заміщення капіталу, коли настає строк його відтворення *in natura*” [1,с.178]. Проте в дійсності амортизаційні відрахування ніколи не являються нерухомим резервом. Вони знаходяться в постійному русі і можуть слугувати для того, щоб розширити підприємство або вдосконалити машини, що підвищить їх ефективність. Тому амортизаційні відрахування мають цільове призначення і використовуються для забезпечення відтворення основних засобів. Проте до теперішнього часу ця точка зору не стала загальноновизначеною. Деякі з економістів надають амортизаційним відрахуванням двояку функцію, і вважають що вони являються розрахунковими витратами в собівартості продукції, а їх сума у виручці від реалізації продукції – джерелом фінансування інвестицій підприємства [4,с. 8]. Інші стверджують, що амортизація – це не фонд – джерело, а звичайні витрати [3].

Основні засоби є одним із елементів виробництва, і тому витрати, пов’язані з їх використанням, враховуються в складі виробничих витрат як окремий елемент, а самі витрати по використанню основних засобів відрізняються від інших витрат на виробництво й обіг. Якщо останні впливають із фактично здійснених витрат, то витрати, пов’язані з використанням основних засобів, включається у собівартість розрахунковим шляхом, тобто нарахуванням амортизаційних відрахувань до прийнятої в законодавчому порядку методики.

В залежності від прийнятого методу нарахування амортизації одержуємо різну суму нарахувань, різну собівартість продукції, різну суму і динаміку формування амортизаційного фонду, відповідно і різну спроможність підприємств до відновлення основних засобів. На даний час удосконалення господарського механізму амортизаційних відрахувань відбувається не на науковій основі (колишні розробки просто ігноруються), а методом “спроб і помилок”.

На нашу думку з поля зору керівників випала така надзвичайна функція, як контроль за утворенням і цільовим використанням фонду амортизації. Вона дуже важлива для підприємств усіх видів діяльності та різних форм власності, оскільки може забезпечити підвищення доходу в умовах ефективної системи оподаткування в Україні.

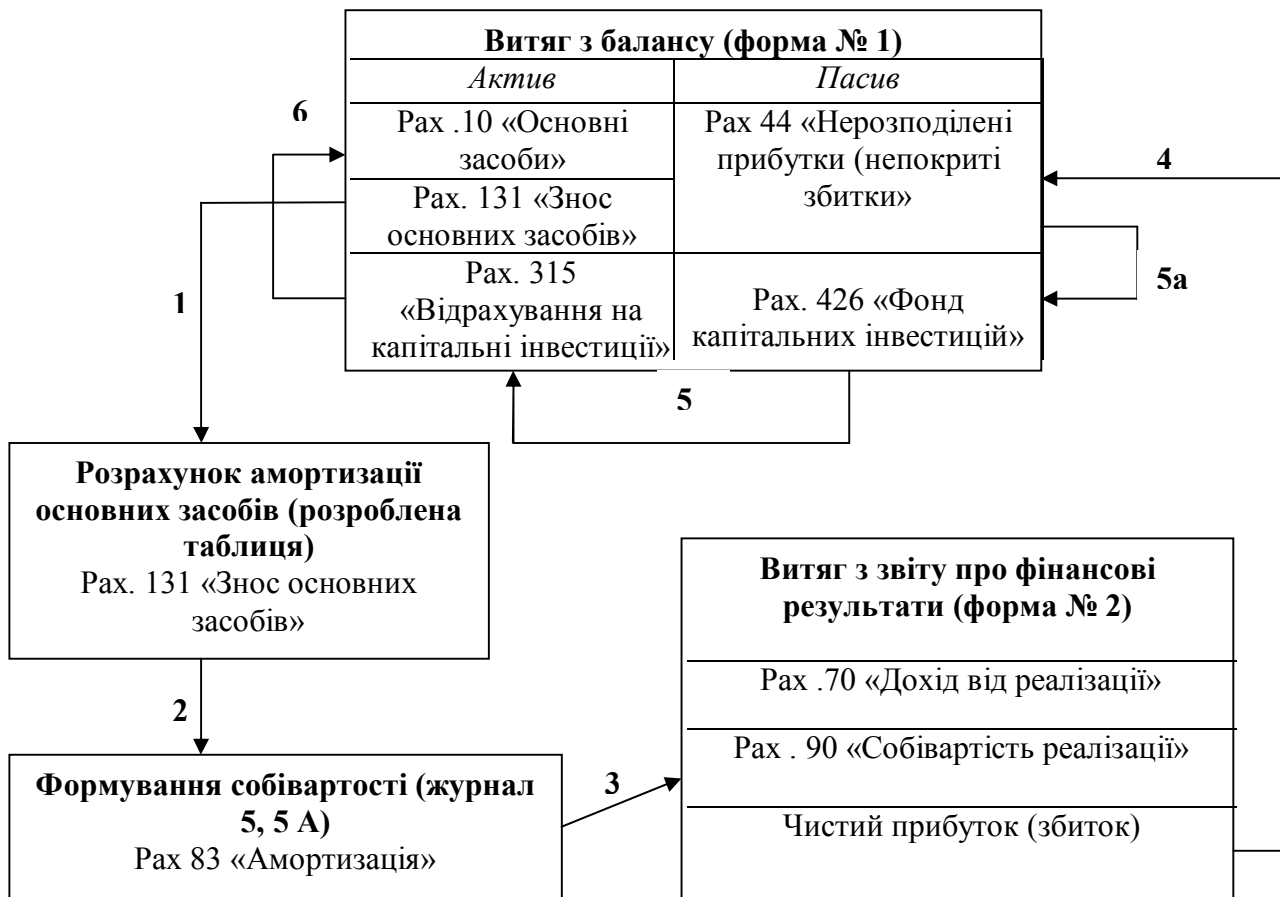
На нашу думку, використання того чи іншого методу амортизації (прямолінійного, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивного, виробничого) доцільно обирати з урахуванням корисності для управління, об'єктивності і реальності застосування. При цьому варто враховувати дію методів нарахування амортизації на фінансовий результат, склад і структуру активної і пасивної частини основних засобів, вплив різних варіантів нарахування амортизації на забезпечення конкурентоспроможності підприємства в умовах ринку з обліком поточних і перспективних планів відновлення вартості і відновлення складу основних засобів.

У законодавчій базі України практично стерлася різниця між визначеннями “знос” і “амортизація”. Відтепер на підприємствах всіх форм власності рахунок “Амортизаційний фонд” не застосовується, що з погляду відображення джерел фінансування капітальних вкладень, є неправомірним.

З метою посилення ролі амортизації у відтворювальному процесі, пропонуємо підприємствам відкривати у банку депозитний рахунок “Відрахування на капітальні інвестиції”, на якому будуть накопичуватись безпосередньо амортизаційні відрахування. Як відомо, у визначення вартості продукції входить ряд статей витрат, в тому числі і стаття “амортизаційні відрахування”. Таким чином, у кожній одиниці продукції закладені амортизаційні відрахування, а відтак і у вирученій від реалізації продукції сумі є їхня частина. Ми пропонуємо з цієї виручки відраховувати частку на рахунок “Відрахування на капітальні інвестиції”, а решту коштів направляти на поточний рахунок підприємства. Це призведе до стимулювання підприємств випускати конкурентно-спроможну продукцію, бо накопичення грошових коштів на даному рахунку відбуватиметься тільки після її продажу. Отже, вводячи цей рахунок, створимо дійсний грошовий фонд, кошти якого будуть використовуватись лише на ремонт і придбання основних засобів.

Слід зазначити, що особливість амортизації полягає в тому, що вона виконує свої функції простого відтворення лише за умови беззбиткової діяльності підприємства, тобто необхідне реальне надходження коштів на рахунки підприємства в розмірі, не меншому за собівартість продукції, частина з яких буде являтися джерелом створення амортизаційного фонду.

Запропонований механізм накопичення амортизаційних відрахувань представлено на рис. 1.



- Умовні позначення:*
- 1 – нарахування амортизації основних засобів;
 - 2 – розподіл амортизаційних відрахувань на витратних рахунках;
 - 3 – включення суми амортизаційних відрахувань як складової частини собівартості до отриманого чистого прибутку після реалізації готової продукції (товарів, робіт, послуг);
 - 4 – визначення нерозподілених прибутків (збитків) підприємства;
 - 5а – формування фонду капітальних інвестицій;
 - 5б – направлення коштів на капітальні інвестиції;
 - 6 – оновлення основних засобів за рахунок фонду капітальних інвестицій.

Рис. 1. Обліковий цикл кругообігу амортизаційних відрахувань

Недоліком діючої системи нарахування амортизації є те, що нарахована амортизація враховується лише за рахунок збільшення витрат підприємства та збільшення зносу основних засобів. В сучасних умовах на суму нарахованої амортизації фактично неможливо придбати основні засоби або провести їх ремонт. І якщо на розрахунковому рахунку підприємства немає на даний час грошових коштів – про відтворювальний процес не може йти мови. На запропонованому нами рахунку грошові кошти поповнюються з кожною товарною операцією: чим більше реалізованої продукції, тим більше і сума амортизаційних відрахувань.

Методологічною радою з бухгалтерського обліку Мінфіну України зроблено спробу виправити цей недолік. Підприємствам з 2004 р.

запропоновано відображати процеси створення та використання амортизаційного фонду в системі позабалансового обліку. Цей крок щодо зміни методології системи бухгалтерського обліку амортизації можна оцінювати як позитивний. Проте позабалансовий облік амортизації не створює умов для повної реалізації інформаційного потенціалу підприємства, не вирішується проблема формування бази даних для об'єктивної оцінки параметрів руху основного капіталу, необхідної для розробки прогнозів та програм економічного і соціального розвитку.

Висновки. Таким чином, амортизація сама по собі не може бути джерелом накопичення основних засобів ні при простому ні при розширеному відтворенні. Постійне перебільшення нарахованої амортизації щорічного вибуття основних засобів при розширеному відтворенні закономірно. Це обумовлено додатковим залученням засобів і являє собою накопичену амортизацію нововведених основних засобів. Вилучення наявного надлишку амортизації недопустимо, так як це ускладнює процес відтворення. При відповідності процесу нарахування амортизації реальному процесу перенесення вартості амортизаційних фонд повинен використовуватись за прямим призначенням. Нарахована амортизація повинна повністю залишатися в розпорядженні підприємств і направлятися лише на фінансування простого відтворення основних засобів.

Подальше удосконалення системи амортизації буде сприяти оновленню основного капіталу як однієї із найважливіших умов виходу України з економічної кризи.

Використані джерела інформації:

1. Маркс К. /Маркс К., Энгельс Ф. – М. Партиздат – Т. 18. – 1933 – 496 с.
2. Статистичний щорічник України за 2009 рік /За ред. Осауленка О.Г. – К., 2010. – 664 с.
3. Чалий І. Джерела інвестиції по-кабмінівські. Якщо немає активів, пасиви не допоможуть / Чалий І. // Дзеркало тижня. – 2004, 20 березня. – С. 11.
4. Чумаченко М. Амортизаційні відрахування – суттєве джерело фінансування інвестицій підприємства / Чумаченко М. // Бухгалтерський облік і аудит. – 2004. - № 8. – С. 6-8.
